

Озеро Синевир

Імена та адреси укладачів інформаційного листа рамсарського ВБУ:

Стеценко Микола Пилипович, перший заступник начальника державної служби заповідної справи, Мінприроди України, вул. Урицького, 35, м. Київ, 01601, тел.: (044) 451 5904, E-mail: parks@parks.freenet.kiev.ua;

Тюх Юрій Юрійович, заступник директора, Національний природний парк «Синевир», с. Синевир-Остріки, Міжгірський район, Закарпатська обл., 90041, тел.: (031) 462 7740, E-mail: synevir@mail.uzhgorod.ua.

Дата підготовки опису: 7 квітня 2003 р.

Географічні координати: 48°37' пн. ш., 23°41' сх. д.

Розташування: Українські Карпати у межах Закарпатської області поблизу кордону з Івано-Франківською областю, Міжгірський район, с. Синевир. Угіддя знаходиться за 15 км на схід від смт Міжгір'я (4 тис. мешканців), за 45 км – від м. Хуст (35 тис. мешканців) та за 60 км – від м. Мукачево (95 тис. мешканців).

Висота над рівнем моря: мінімальна – 989 м, максимальна – 1020 м

Площа: 29 га.

Короткий опис: Озеро Синевир є невеликим, але все ж найбільшим в Українських Карпатах за площею (близько 8 га під час повного наповнення) та об'ємом води (майже 400 тис. м³) озером. Утворилося 10–11 тис. років тому внаслідок гірських зсувів. Озеро дало назву Національному природному парку «Синевир». Знаходиться серед ялинового лісу та живиться трьома гірськими потічками, замуленими в місцях впадіння в озеро. На цих ґрунтах формуються евтрофні трав'яні (лепешняково-хвощеві) болітця. Загалом в озері уже накопичилося за 2 млн. м³ донних відкладів. Вода з озера через підземні водоносні горизонти поступає в річку Теребля – один із витоків Дунаю. Озеро Синевир – це чарівна природа, національний символ Українських Карпат. Має велике еколого-освітнє значення.

Рамсарські критерії: 1, 2, 3

Обґрунтування Рамсарських критеріїв:

(1) Озеро Синевир є унікальною і найбільшою в Українських Карпатах за площею (близько 8 га під час повного наповнення), максимальною глибиною (до 23,5 м) та об'ємом води (близько 400 тис. м³) водоймою природного походження. Озеро утворилося у післяльодовиковий період внаслідок перекриття зсувами річкової долини. Воно відіграє важливу роль у підтриманні водного режиму річки Теребля – притоки Тиси, яка впадає в Дунай. Озеро живиться трьома постійними гірськими потічками, замуленими в місцях впадіння в озеро. Там відбувається процес заболочування з формуванням евтрофних трав'яних (лепешняково-хвощевих) боліт. Озеро овіяне легендами, користується надзвичайною популярністю у населення і є символом Українських Карпат.

(2) Це місце мешкання низки рідкісних видів тварин і зростання рідкісних видів рослин.

(3) Угіддя підтримує існування низки популяцій видів, важливих для збереження біорізноманіття Карпатського біогеографічного регіону.

Фізична та біогеографічна характеристики: Альпійський біогеографічний регіон на карті Смарагдової мережі Європи. За геоботанічним районуванням України це Східнокарпатська гірська підпровінція Центральноєвропейської провінції Європейської широколистяної області. Відноситься до басейну Дунаю.

Фізичні особливості ВБУ: Озеро Синевир розташоване на південних схилах Горган на висоті 989 м над рівнем моря. Озеро утворилося внаслідок обвалу скель і перекриття долини гірського потоку. Геологічна структура визначається розташуванням на межі центральної синклінальної і внутрішньої антиклінальної зон Карпат, розвитком осадових утворень флішових формацій, які відклалися, починаючи від верхньої крейди до олігоцену включно. Згідно з геоморфологічним районуванням озеро знаходиться в районі середньовисотних хребтів і гірських груп Горган Вододільно-Верховинської області Карпатської країни. Переважають гірсько-лучні, гірсько-підзолисті, бурі гірсько-лісові, дернові ґрунти. Вода озера Синевир належить до гідрокарбонатно-сульфатного та сульфатно-гідрокарбонатного типів з мінералізацією 107–186 мг/л, чиста, має постійну температуру +11°. Середня температура повітря найтеплішого місяця (липень) +13°C, найхолоднішого (січень) -10°C.

Зима характеризується високими температурами і вологістю повітря, безморозний період триває 110–130 діб, період весняного сніготанення – близько 25 діб. За рік випадає 950–1050 мм опадів.

Фізичні особливості водозбірної території: Водозбір озера формується по всьому його периметру у гірській місцевості (Верховинських Карпатах) з максимальною висотою 1495,6 м над рівнем моря (гора Озерна). Площа водозбору становить 2,3 км².

Гідрологічна цінність: Залежно від наповненості площа озера складає 4,45–7,58 га, середня глибина – 8–10 м, найбільша глибина – 19–23,5 м, об'єм води – 350–460 тис. м³. Водозбірний басейн розташований на середньогірській частині Карпат на абсолютних позначках менше 1200 м у межиріччі Теремлі і Ріки площею 2,3 млн м². Живлення відбувається за рахунок поверхневих і атмосферних вод. В озеро впадають три заболочені в місцях впадіння гірські потічки. Проточність та саморегуляція рівня води в озері забезпечується Синевирським протоком, що витікає за 350 м західніше озера з-під обвало-зсуву на рівні 913 м вище рівня води в морі і живить річку Теремля. Твердий стік в озеро Синевир становить близько 50 т/рік, а з озера – не більше 1 т/рік, тобто 98% твердого стоку акумулюється в озері. Зараз в чаші озера зосереджено майже 200 тис. м³ озерних відкладів, внаслідок чого у західній частині озера мулисті відклади завтовшки 11–12 м майже вийшли на поверхню, вода тут добре прогривається, що стимулює буйний ріст вищої водної рослинності, відмирання якої призводить до вторинного забруднення озера.

Тип ВБУ: М, О, Тр, Xf, N

Екологічні особливості: Озеро Синевир є екоотопом давніх геологічних епох льодовикового походження, унікальним витвором природи. Рослинний світ водного плеса представлений плаваючо-водними, прибережно-водними та прибережними лісовими угрупованнями. Плаваючо-водні рослинні ценози озера представлені різними видами рдесників – альпійського *Potamogeton alpinus* та кучерявого *P. crispus*, прибережно-водні – лепешняку плаваючого *Glyceria fluitans*, хвоща болотного *Equisetum palustre*, м'яти перцевої *Mentha piperita*. На трьох ділянках (у районі впадіння гірських потічків) озеро заболочується, утворюючи евтрофні болітця площею майже 2 га кожне. Вони заросли в основному лепешняком плаваючим *Glyceria fluitans* та хвощем болотним *Equisetum palustre*. Навколишні комплекси створені ялиновими та ялицевими лісами з участю бука *Fagus sylvatica*, горобини *Sorbus aucuparia* та явора *Acer pseudoplatanus*.

Цінна флора: Серед вологолюбних видів берегової флори угіддя реєструються види, занесені до Червоної книги України: баранець звичайний *Huperzia selago*, плаун річний *Lycopodium annotinum*, білоцвіт весняний *Leucoum vernum*, пальчатокорінники Траунштейнера *Dactylorhiza traunsteinerii*, травневий *D. majalis* та плямистий *D. maculata*, лишайникоутворюючий гриб – лобарія легенеподібна *Lobaria pulmonaria*.

Цінна фауна: У межах озера знаходять корм такі птахи, як чапля сіра *Ardea cinerea* та занесені до Червоної книги України лелека чорний *Ciconia nigra*, пугач *Bubo bubo* і підорлик малий *Aquila pomarina*. Рідкісними для фауни України є також види, що зустрічаються у прибережній смугі: плазуни – полоз лісовий *Elaphe longissima* і мідянка *Coronella austriaca*; земноводні – жаба прудка *Rana dalmatina* та саламандра плямиста *Salamandra salamandra*. В озері водяться такі види риб: форелі райдужна *Salmo irideus*, струмкова *S. trutta m. fario* та озерна *S. trutta m. lacustris*, бабці звичайний *Cottus gobio* та строкатоплавцевий *C. poecilopus*, гольян звичайний *Phoxinus phoxinus*, рідкісний для фауни України харіус європейський *Thymallus thymallus*. Вид раків *Astacus astacus* знаходиться у Червоному списку IUCN як вразливий.

Соціальні та культурні цінності: Озеро Синевир є символом Українських Карпат і користується великою популярністю у населення. За 21 км від озера знаходиться музей лісосплаву, який сильно постраждав від повені восени 1998 р. і зараз відновлюється, а у селі Синевир (за 15 км від угіддя), де розташована адміністративна будівля Національного природного парку «Синевир», – музей природи, на базі якого створюється еколого-освітній центр парку.

Землеволодіння: ВБУ: Землі державної власності, передані у постійне користування адміністрації Національного природного парку «Синевир» (є Акт на право постійного

користування землею). Прилеглі землі: землі державної власності, передані у постійне користування адміністрації Національного природного парку «Синевир».

Поточне землекористування: ВБУ: Угіддя знаходиться в межах зони регульованої рекреації Національного природного парку «Синевир», де дозволені наукові дослідження, природоохоронні заходи, регульована рекреація. Прилеглі землі: землі поза угіддям також знаходяться у межах зони регульованої рекреації Національного природного парку «Синевир» і там здійснюються такі ж види землекористування, що і у межах угіддя, а також, частково, випасання худоби і сінокосіння.

Чинники (минулі, сучасні або потенційні), несприятливі для угіддя, в т. ч. зміни у природокористуванні або проекти розвитку: ВБУ: туризм, рекреація, замулення озера наносами, що поступають з водою. Прилеглі землі: лісове господарство, туризм, рекреація (аматорське рибальство, збирання грибів та ягід, відпочинок), випасання худоби і сінокосіння.

Вжиті природоохоронні заходи: Територія угіддя знаходиться у складі Національного природного парку «Синевир» (40,696 га), створеного Постановою Уряду України від 05.01.1989 р. за № 7 і Наказом Міністерства лісової промисловості (зараз Державний комітет лісового господарства) України від 17.01.1989 р. за № 9. Менеджмент біорізноманіття здійснюється відповідно до Закону «Про природно-заповідний фонд України» (1992 р.) та Положення про Національний природний парк «Синевир» (2001 р.).

Запропоновані, але ще не виконані природоохоронні заходи: Природоохоронні заходи виконуються відповідно до Проекту організації території, охорони, використання та відтворення природних ресурсів Національного природного парку «Синевир», затвердженого наказом Мінекоресурсів України від 27.03.2003 р. за № 47/ДС. Буде розроблено спеціальний менеджмент-план щодо ВБУ міжнародного значення.

Проведені наукові дослідження: Щорічні наукові дослідження у рамках Літопису природи Національного природного парку «Синевир» здійснюються переважно науковими співробітниками заповідника та інституту-куратора – Ужгородського державного університету. У штаті національного природного парку – 7 наукових співробітників. Провідними напрямками досліджень є моніторинг стану збереження біологічного та ландшафтного різноманіття в рамках виконання щорічної програми Літопису природи, дослідження гідробіонтів і біорізноманіття судинних рослин, розробка природоохоронних заходів та рекомендацій, вивчення процесів відновлення деградованих екосистем.

Сучасний стан екологічної освіти, просвіти, інформування та виховання: Еколого-освітня діяльність здійснюється співробітниками Національного природного парку «Синевир», у складі адміністрації якого є відділ рекреації та еколого-освітньої діяльності, що нараховує 4 особи. У межах угіддя прокладено Синевирську екологічну стежку довжиною 4 км. При національному парку є музей екології. Для школярів та студентів працює лісова школа, утримуються шкільні лісництва, проводиться літня польова практика для студентів. Видаються буклети, плакати, листівки. Діють громадське об'єднання «Синій Вир» і дитяче екологічне об'єднання «Паросток». Проводяться екскурсії для учнів та студентів.

Сучасний стан рекреації і туризму: На березі озера Синевир знаходиться туристський притулок на 12 місць та колиба (кафе), а на відстані 1 км розташований кемпінг. Щорічно озеро Синевир та Синевирську екологічну стежку відвідує близько 20 тис. осіб.

Юрисдикція: Територіальна юрисдикція – Державна адміністрація у Закарпатській області. Угіддя функціонально підпорядковане адміністрації Національного природного парку «Синевир» (збереження біорізноманіття, регуляція рекреаційної діяльності), який підпорядкований Мінприроди України.

Орган управління ВБУ: Адміністрація Національного природного парку «Синевир». Адреса: с. Синевир-Остріки, Міжгірський район, Закарпатська обл., 90041, тел./факс: (0314) 62 7740, E-mail: synevyr@mail.uzhgorod.ua

Джерела інформації:

- 1) Заповідники і національні природні парки України. – К.: Вища школа, 1999. – 230 с.
- 2) Літопис природи Національного природного парку «Синевир», 11 томів (1991–2001 рр.)
- 3) Червона книга України: Тваринний світ. – К.: УЕ, 1994. – 464 с.
- 4) Червона книга України: Рослинний світ. – К.: УЕ, 1996. – 608 с.